

В. П. Колосова

доктор економічних наук, доцент, головний консультант відділу нових викликів Центру зовнішньополітичних досліджень Національного інституту стратегічних досліджень, Київ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНОЮ КРЕДИТНИХ РЕСУРСІВ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Ключові слова: міжнародні фінансові організації (МФО), кредитні ресурси, реалізація проектів МФО, епідемія коронавірусу.

Лит. 6.

Viktoriia Kolosova

Dr. Sc. (Economics), Associate Professor, The National Institute for Strategic Studies, Kyiv, Ukraine

USE OF INTERNATIONAL FINANCIAL ORGANIZATIONS CREDIT RESOURCES BY UKRAINE

Keywords: international financial organizations (IFIs), credit resources, implementation of MFI projects, coronavirus epidemic.

JEL classification: F30, F33, F35.

В. П. Колосова

доктор экономических наук, доцент, главный консультант отдела новых вызовов Центра внешнеполитических исследований Национального института стратегических исследований, Киев, Украина

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ УКРАИНОЙ КРЕДИТНЫХ РЕСУРСОВ МЕЖДУНАРОДНЫХ ФИНАНСОВЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ

Ключевые слова: международные финансовые организации (МФО), кредитные ресурсы, реализация проектов МФО, эпидемия коронавируса.

Фінансова система України потребує додаткових ресурсів та інвестицій. Одним із найдешевших джерел кредитних ресурсів для національної економіки є кошти міжнародних фінансових організацій (МФО). На сьогодні Україна тісно співпрацює з Міжнародним валютним фондом (МВФ), Групою Світового банку, Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейським інвестиційним банком (ЄІБ), Північною екологічною фінансовою корпорацією (*Nordic Environment Finance Corporation – NEFCO*; далі – НЕФКО), Чорноморським банком торгівлі та розвитку (ЧБТР) і кредитною установою “Німецький банк KfW”.

На жаль, розпорядження кредитними ресурсами цих МФО є не завжди ефективним. Лише кошти, котрі надходять до загального фонду державного бюджету, використовуються швидко, а інвестиційні кредити – повільно, тому такі джерела є проблемними. Зокрема, тільки за інвестиційними проектами невикористаними залишаються чималі кредитні ресурси: за проектами МБРР – 1,5 млрд дол. США, ЄБРР – 1,78 млрд євро, ЄІБ – 3 млрд євро, а також майже 8,8 млрд дол., що становить половину допомоги, наданої Україні Єврокомісією у вигляді грантів і кредитів [1]. Загальна сума дорів-

© Колосова В. П., 2020

нює близько 15,6 млрд дол. США інвестицій, котрих так потребує народне господарство. Невикористання чи затримки використання коштів на здійснення проектів свідчать про невиконання показників спеціального фонду державного бюджету України, в якому на кожний проект щороку закладаються інвестиційні кошти. Це питання потребує постійного контролю, перевірок і аналізу з боку Рахункової палати.

У грудні 2018 р. Урядом прийнято підготовлену Міністерством фінансів України Концепцію щодо підвищення ефективності впровадження спільних з МФО проектів. План заходів Концепції включає завдання зі збільшення вибірки коштів по кожному з міжнародних банків, надання кредитів МФО під місцеві гарантії та ін. Необхідно розробити й прийняти програмний документ стосовно співпраці України з МФО, узгодивши його зі Стратегією управління державним боргом. З цією метою потрібно проаналізувати можливості та досвід роботи кожної МФО для використання їхніх переваг. Проект стратегічного документа повинен включати:

- посилення ролі України в процесі ініціювання проектів МФО;
- окреслення пріоритетних сфер залучення кредитних ресурсів МФО;
- чітку координацію впровадження проектів МФО та визначення шляхів удосконалення системи їх моніторингу, звітності й контролю реалізації.

Є нагальна потреба в активізації співпраці з такими організаціями, як ЧБТР, НЕФКО, Німецький банк KfW, Північний інвестиційний банк, чиї можливості Україна використовує недостатньою мірою. Кожна з цих організацій має унікальну сферу інвестування, котра становить інтерес для стейкхолдерів.

Однією із причин затримки підготовки проектів, спільних з ЄБРР і НЕФКО, є необхідність погодження гарантій у рамках проектів МФО з Антимонопольним комітетом України. Неоднозначність тлумачення ним Закону України “Про державну допомогу суб’єктам господарювання” від 01.07.2014 № 1555-VII не враховує специфіки проектів, що фінансуються МФО. Антимонопольний комітет вважає, що будь-яка гарантія є державною допомогою, в т. ч. місцева, котра надається виключно комунальним підприємствам і лише під інфраструктурні інвестиції. Сьогодні гарантії під кредити в рамках проектів МФО мають погоджуватися з Антимонопольним комітетом на предмет віднесення їх до державної допомоги. Як наслідок, затримуються підготовка й реалізація проектів. Отже, зазначений закон потребує внесення відповідних змін із метою виключення погодження проектів МФО.

Для прискорення впровадження проектів МФО в Україні важливо не допускати ситуації, коли відсутня вибірка коштів за проектами більш ніж протягом року після підписання фінансових і гарантійних угод. У разі неможливості здійснення певного проекту слід ставити питання перед кредитором щодо його реструктуризації або анулювання коштів позики (на сьогодні кредитний портфель України з ЄІБ налічує 10 проектів на загальну суму майже 2 млрд євро, що підписані у 2015–2018 рр., за котрими взагалі не розпочато вибірку коштів). Таким чином, інвестиційний імідж України погіршується, а в разі призначення комісії бюджет сплачує їх за непрацюючого кредиту.

Департамент міжнародних фінансових проектів Міністерства фінансів України працює з проектами МФО суто технічно. Питання стратегій організацій, членства, членських внесків, квот, можливості вступу нашої країни до міжнародних організацій, участі в щорічних зборах та інших форумах не належать до компетенції департаменту. На нашу думку, доцільно створити структуру, яка реально виконувала б функцію координатора співробітництва. Адже в Мінфіні, на котрий покладено функції координації підготовки та реалізації проектів МФО, немає підрозділу, який відповідав би за співпрацю з такими організаціями.

Затримка використання кредитів МФО зумовлена також низькою кваліфікацією працівників організацій, що здійснюють проекти, та порушенням ними умов тендерних процедур. Виконавці проектів далеко не завжди добре знаються на специфічних процедурах МФО, відповідно до котрих упроваджуються проекти, й положеннях нормативно-правової бази України щодо співпраці з МФО. Цю проблему можна розв'язати шляхом створення реєстру фахівців, які мають досвід упровадження проектів МФО і володіють останнім щодо закупівель, вибірки коштів тощо та мають відповідні сертифікати. На наш погляд, такий реєстр необхідно застосовувати при формуванні груп консультантів для впровадження проектів МФО.

Створювати такі групи потрібно на старті роботи з новим проектом: перед його підписанням чи одразу після укладення фінансової угоди. Це необхідно для того, щоб він почав працювати, щойно набере чинності, та щоб не гаяти час на підбір консультантів і підготовку. Варто на постійній основі проводити тренінги щодо вивчення процедур МФО серед консультантів, створити електронну базу процедур МФО для використання при впровадженні проектів.

Кредити МФО спрямовані на реалізацію проектів у пріоритетних сферах економічного простору, таких як енергетика, інфраструктура, комунальне господарство. Низький рівень використання кредитних коштів викликає занепокоєність діями (чи бездіяльністю) держави й посилює загрози національній безпеці, створює неоднозначний імідж країни у світі. МФО готують нові проекти та готові об'єднувати зусилля з Україною в рамках нових стратегій, проте потребують доказів, що така співпраця їй потрібна. Найвагомішим доказом буде прискорена реалізація проектів, котрі наразі в кредитних портфелях, і тих, які на стадії підготовки.

Під час пандемії COVID-19 МФО обіцяють підтримку країнам-членам. МВФ повідомив, що готовий надати фінансову допомогу тим із них, котрі терміново її потребують для протидії економічним наслідкам поширення коронавірусної інфекції. МВФ має такі механізми для надання відповідної допомоги країнам:

1. Термінове фінансування. Механізм прискореного кредитування (*Rapid Credit Facility*) та Інструмент прискореного фінансування (*Rapid Financing Instrument*) дають можливість надавати країнам-членам невідкладну фінансову допомогу без необхідності оформлення повноцінної програми. Зазначені кредити можуть надаватися їм дуже швидко для запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, до котрих належить пандемія COVID-19.

2. Розширення наявної програми кредитування. МВФ може модифікувати існуючі програми кредитування держав із метою забезпечення їхніх нових потреб, обумовлених боротьбою з коронавірусом.

3. Гранти для зниження тягара заборгованості. Трастовий фонд для боротьби з наслідками катастроф дає можливість МВФ надавати допомогу найбіднішим країнам, щоб полегшити тягар заборгованості. Директор-розпорядник МВФ К. Георгієва звернулася до держав-членів по допомогу щодо поповнення цього фонду до 1 млрд дол. США [2], що в чотири рази більше, ніж під час економічної кризи 2008–2009 рр. Окрім того, у МВФ створено спеціальний фонд у розмірі 1,4 млрд дол., із якого надаватимуться гранти урядам 29 найбідніших країн світу для погашення їхніх боргових зобов'язань, щоб вони могли спрямувати власні кошти на боротьбу з COVID-19 [3].

Згідно з рішенням МВФ від 10.04.2020, він може надати державам-членам на окреслені потреби в рамках механізму прискореного кредитування до 100 млрд дол. США. При цьому 10 млрд дол. із загальної суми допомоги будуть доступні за нульовою процентною ставкою – для найбідніших країн-членів (через механізм прискореного кредитування). Слід зазначити, що по фінансову допомогу для боротьби з коронавірусом звернулося понад 100 держав. Україна не порушувала питання термінового фінансування, наразі не співпрацює із МВФ з цього питання, не може отримувати гранти для зменшення тягара заборгованості, оскільки не належить до найбідніших країн.

Група Світового банку планує операції щодо екстреної допомоги державам у боротьбі з COVID-19 загальним обсягом 14 млрд дол. США. Крім того, протягом наступних 15 місяців планується надати країнам-членам ще до 160 млрд дол. для підтримки найбідніших категорій населення, бізнесу та прискореного відновлення економіки. Світовий банк надав Україні кредит на реформи в галузі охорони здоров'я на суму 135 млн дол. США і має намір надати ще один, у розмірі 150 млн дол., для модернізації системи соціальної підтримки населення. З останньої позики 50 млн дол. буде вибрано після набрання чинності відповідною угодою та спрямовано на виплати незахищеним верствам населення в умовах пандемії коронавірусу. Крім того, Україна зі Світовим банком веде переговори DPL (*Development Policy Loan*) про кредит, кошти якого надходять відразу до загального фонду її державного бюджету. Міжнародна фінансова корпорація (IFC) готує пакет екстреного фінансування, котрий включає 8 млрд дол. США на допомогу приватному сектору в подоланні наслідків пандемії COVID-19 [4].

Україна може розраховувати й на підтримку ЄІБ, який планує надати фінансову допомогу державам за межами Євросоюзу обсягом 5,2 млрд євро на невідкладні інвестиції в галузі охорони здоров'я та підтримку приватного сектору. Очікується надання нашій державі коштів на медичне обладнання, необхідне для боротьби з коронавірусом.

ЄБРР 13 березня 2020 р. прийняв рішення щодо солідарного пакета підтримки економік і бізнесу на суму 1 млрд євро на час пандемії. Президент

ЄБРР повідомив, що банк уже працює над підготовкою другого пакета цієї програми – для потреб приватного сектору та відновлення економіки [5].

ЧБТР висловив готовність спрямувати близько 900 млн євро на допомогу галузям, що постраждали від COVID-19. Банк ладен надати фінансування, передбачене на нові операції у 2020 р., на допомогу відповідним галузям, що найбільше постраждали від пандемії коронавірусу. Заплановано додаткову технічну підтримку з метою підготовки проектів, розроблення бізнес-планів тощо. ЧБТР зосередиться на наданні допомоги органам місцевого самоврядування, комунальним підприємствам і фармацевтичним компаніям, що борються з пандемією [6].

Україні вкрай необхідні дешеві кредитні кошти, й у скрутний для національної економіки час треба використовувати можливості, які відкривають перед нами міжнародні фінансові організації.

Список використаних джерел

1. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk>.
2. Георгиева К. МВФ выделяет 50 млрд долларов на содействие решению проблемы коронавируса. 2020. 6 марта. URL: <https://www.imf.org/ru/News/Articles/2020/03/04/sp030420-imf-makes-available-50-billion-to-help-address-coronavirus>.
3. COVID-19 / International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/external/index.htm>.
4. Группа Всемирного банка принимает оперативные меры по оказанию странам помощи в борьбе с COVID-19 / Всемирный банк. 2020. 2 апр. URL: <https://www.vsemirnyjbank.org/ru/news/feature/2020/04/02/the-world-bank-group-moves-quickly-to-help-countries-respond-to-covid-19>.
5. Williams A. EBRD President calls for “collective responsibility” in response to coronavirus. 2020. April 8. URL: <https://www.ebrd.com/news/2020/ebrd-president-calls-for-collective-responsibility-in-response-to-coronavirus-.html>.
6. ЧБТР выделит около EUR 900 млн в помощь клиентам, пострадавшим от эпидемии Covid-19. *Интерфакс Украина*. 2020. 24 марта. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/649671.html>.

References

1. *Ministry of Finance of Ukraine*. (n. d.). Retrieved from <https://mof.gov.ua/uk> [in Ukrainian].
2. Georgieva, K. (2020, April 6). *IMF allocates \$ 50 billion to help solve the problem of coronavirus*. Retrieved from <https://www.imf.org/ru/News/Articles/2020/03/04/sp030420-imf-makes-available-50-billion-to-help-address-coronavirus> [in Russian].
3. International Monetary Fund. (n. d.). *COVID-19*. Retrieved from <https://www.imf.org/external/index.htm>.
4. World Bank. (2020, April 2). *World Bank Group Takes Action to Help Countries Combat COVID-19*. Retrieved from <https://www.vsemirnyjbank.org/ru/news/feature/2020/04/02/the-world-bank-group-moves-quickly-to-help-countries-respond-to-covid-19> [in Russian].
5. Williams, A. (2020, April 8). *EBRD President calls for “collective responsibility” in response to coronavirus*. Retrieved from <https://www.ebrd.com/news/2020/ebrd-president-calls-for-collective-responsibility-in-response-to-coronavirus-.html>.
6. *BSTDB will provide about EUR900 million to help customers affected by the Covid-19 epidemic*. (2020, March 24). *Interfax Ukraine*. Retrieved from <https://interfax.com.ua/news/economic/649671.html> [in Russian].